

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА
ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА ВЕТЕРИНАРНА ТА
ФІТОСАНІТАРНА СЛУЖБА УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ З ЛАБОРАТОРНОЇ ДІАГНОСТИКИ
ТА ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

**ПОШИРЕНІ В УКРАЇНІ
ПАРАЗИТОЗИ-ЗООНОЗИ:
ОСОБЛИВОСТІ ЕПІЗООТОЛОГІЇ,
ДІАГНОСТИКА ТА ЗАХОДИ
БОРОТЬБИ
(методичні рекомендації)**

КИЇВ – 2014

УДК 619:616.995.132.6

Рекомендації розглянуто та затверджено на Вченій раді Державного науково-дослідного інституту з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи (протокол №6 від 31 жовтня 2013 р.).

Рекомендації затверджено і прийнято до впровадження в практику ветеринарної медицини Науково-методичною радою Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України (протокол №1 від 19 грудня 2013 р.).

Розробники: Артеменко Ю.Г., Артеменко Л.П., Пономар С.І. , Небешук О.Д., Неволько О.М., Литвиненко О.П., Антіпов А.А., Небешук Л.В.

Рецензенти:

Присокова В.А., – д.вет.н., ст.наук.сп., завідувач сектору оцінки ризику та прогнозування, головний науковий співробітник науково-дослідного відділу епізоотологічного моніторингу та оцінки ризику, Державний науково-дослідний інститут з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи;

Сорока Н.М. – д.вет.н., професор, завідувач кафедри паразитології, Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Поширені в Україні паразитози-зоонози: особливості епізоотології, діагностика та заходи боротьби (методичні рекомендації) / [Ю.Г. Артеменко, Л.П. Артеменко, С.І. Пономар, О.Д. Небешук, О.М. Неволько, О.П. Литвиненко, А.А. Антіпов, Л.В. Небешук]. – К., ДНДІЛДВСЕ, 2014. – 118 с.

Методичні рекомендації призначенні для спеціалістів виробничих лабораторій, регіональних, міських, районних та міжрайонних, спеціалізованих державних лабораторій ветеринарної медицини, фахівців державної служби ветеринарної медицини, що здійснюють контроль об'єктів виробництва та реалізації, які підлягають ветеринарному нагляду, слухачів факультетів післядипломного навчання, науковців, викладачів та студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації зі спеціальності «Ветеринарна медицина».

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ОПІСТОРХОЗ М'ЯСОЇДНИХ	5
2. ТЕНІОЗ-ЦИСТИЦЕРКОЗ ЦЕЛЮЛОЗНИЙ	10
3. ТЕНІОЗ-ЦИСТИЦЕРКОЗ БОВІСНИЙ	17
4. ДИФІЛЮБОТРІОЗ М'ЯСОЇДНИХ	28
5. СПАРГАНОЗ	34
6. ЕХІНОКОКОЗ ГРАНУЛЬОЗНИЙ	51
7. ЕХІНОКОКОЗ МУЛЬТИЛОКУЛЯРНИЙ	65
8. ЦЕНУРОЗ	71
9. ТРИХІНЕЛЬОЗ	78
10. АСКАРИДОЗИ М'ЯСОЇДНИХ	97
11. САРКОЦІСТОЗ	102
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	114

ВСТУП

Прогрес багатьох наук (мікробіологія, біологія, екологія та ін.) стверджує думку про те, що існує тісний зв'язок та взаємозалежність між хворобами людини, домашніх та диких тварин.

Хвороби, що є спільними для людини і тварин, називаються зоонозами (від грецького *zoon* – тварина та *nosos* – хвороба). В даних методичних рекомендаціях ми приділили основну увагу паразитозам-зоонозам, тобто тим паразитарним захворюванням, що можуть викликати захворювання людини. Серед цих захворювань особливе місце належить гельмінтозам. Тому такі гельмінти, що викликають захворювання людини з участю тварин, називають гельмінто-зоонозами. Серед них зустрічаються такі, при яких людина відіграє основну роль в зараженні тварин (теніози). При цьому хвора людина періодично виділяє в зовнішнє середовище членики, що містять в собі онкосфери. Для подальшого розвитку онкосфери повинні потрапити в організм проміжного живителя (свиня чи велика рогата худоба). Від хворих тварин уражуються люди.

При інших гельмінтозах основне значення в зараженні людини належить м'ясоїдним (собакам, котам), які виділяють в зовнішнє середовище велику кількість яєць, які при дозріванні стають інвазійними. При проковтуванні таких інвазійних яєць людина уражується (токсокароз, ценуроз).

Є захворювання, що передаються не прямим шляхом, а через проміжних або додаткових живителів. В цьому випадку для ураження людей та тварин інвазійна личинка мусить потрапити в їх організм (дифілоботріоз, опісторхоз, фасціольоз, дикроцеліоз).

Боротьба із захворюваннями, що передаються від тварини до людини, а також від людини до тварини, не дозволяє з точки зору профілактики відокремити ветеринарну медицину від гуманної і потребує їх тісної співпраці.

Недарма ветеринарія є ветеринарною медичною.

Автори сподіваються, що дані рекомендації стануть корисними для лікарів ветеринарної медицини, слухачів інституту післядипломного навчання, студентів факультету ветеринарної медицини.

1. ОПІСТОРХОЗ М'ЯСОЇДНИХ

Проблема опісторхозу – одна з найбільш актуальних у гельмінтології. На її вирішення направлена цільова програма «Опісторхоз» та регіональна програма боротьби з опісторхозом в Україні.

Уражені домашні м'ясоїдні тварини, які є джерелом інвазії, беруть участь в циркуляції, розповсюджені збудника опісторхозу та є причиною існування стаціонарних осередків захворювання. При цьому екстенсивність інвазії у домашніх м'ясоїдних в окремих населених пунктах Дніпровського нозоареалу сягає 100%. Досвід боротьби з опісторхозом показує, що нейтралізація інтенсивних джерел і профілактика захворювання людей в них не досягає своєї мети без оздоровлення собак і котів.

Опісторхоз – гельмінтоозне захворювання, яке характеризується тяжкими розладами функцій печінки і підшлункової залози. Збудник захворювання – *Opisthorchis felineus*. Свою назву він отримав від латинської назви родини котячих (*Felinae*), у яких він вперше був виявлений.

Систематика збудника

Тип – Plathelminthes

Клас – Trematoda

Ряд – Heterophyata

Родина – Opisthorchidae

Рід – *Opisthorchis*

Вид – *Opisthorchis felineus*

Морфологія збудника. Тіло гельмінта 8–13 мм в довжину та 1,2–2 мм ширину. Діаметр ротової присоски – 0,25 мм, черевної – дещо менший. Задня ⁹ частина тіла заповнена двома сім'янниками. Петлі кишечнику закінчуються

24. Якимов В.Л. Паразиты неопределенной природы // Болезни домашних животных, вызываемые простейшими (Protozoa). – М.–Л.: Госиздат, 1931. – С. 261–272.
25. Fedoseenko V. M. *Sarcocystis* (Sporozoa, Apicomplexa): morphologically different cell types in the cysts // Progr. Protozool. 6-th Int. Congr. Protozool. – Warszawa: July 5–11, 1981. – P. 93.
26. Heydorn A.O. Gestrich R. Beitrage zum Lebenszyklus der Sarcosporidien. VII Entwicklungsstadien von *Sarcocystis ovicanis* im Schaf // Berl. u. munch. tierarzte. wsehr., 1976. – Bd. 89. – H. 1. – S. 1–5.
27. Leek R.G., Fayer R. Sheep experimentally infected with *Sarcocystis* from dogs II. Abortion and disease in ewes // Cornell. Vet., 1978. – V. 68. – N 1. – P. 108–123.
28. Munday B.L., Barker I.K., Rickard M.D. The development cycle of a species of *Sarcocystis* occurring in dogs and sheep with observations on pathogenicity in the intermediate host // L. Parasitenkol. – 1975. – V. 46. – N 2. – P. 111–123.
29. Sarcocystis in cattle in Kentucky / R.C. Giles, R. Tramontin, W.Z. Kadel et al // J. Am. Vet. Med. Assoc., 1980. – V. 176. – N 6. – P. 543–548.
30. Tadros W., Laarman J.J. Current concepts on the biology, evolution and taxonomy of tissue cyst-forming Eimeria Coccidia // Adv. Parasitol. – 1982. – V. 20. – P. 293–468.

АРТЕМЕНКО Юрій Григорович

доктор вет. наук, професор, завідувач кафедри паразитології та фармакології,
Білоцерківський національний аграрний університет

АРТЕМЕНКО Людмила Павлівна

канд. вет. наук, доцент кафедри паразитології та фармакології,
Білоцерківський національний аграрний університет

ПОНОМАР Сергій Іванович

канд. вет. наук, завідувач кафедри паразитології та фармакології,
Білоцерківський національний аграрний університет

НЕБЕЩУК Олександр Дмитрович

канд. вет. наук, молодший науковий співробітник Української лабораторії
якості і безпеки продукції АПК, Національний університет біоресурсів і
природокористування України (НУБіПУ)

НЕВОЛЬКО Олег Михайлович

канд. вет. наук, заступник директора з наукового забезпечення лабораторної
діагностики заразних хвороб тварин, завідувач науково-дослідного
вірусологічного відділу, Державний науково-дослідний інститут з лабораторної
діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи (ДНДЛДВСЕ)

ЛИТВІНЕНКО Олег Петрович

канд. вет. наук, завідувач науково-дослідного паразитологічного відділу,
ДНДЛДВСЕ

АНТИПОВ Анатолій Анатолійович

канд. вет. наук, доцент кафедри паразитології та фармакології, Білоцерківський
національний аграрний університет

НЕБЕЩУК Людмила Валентинівна

канд. вет. наук, наук. спів. Української лабораторії якості і безпеки продукції
АПК, НУБіПУ

**ПОШИРЕНІ В УКРАЇНІ ПАРАЗИТОЗИ-ЗООНОЗИ: ОСОБЛИВОСТІ
ЕПІЗООТОЛОГІЇ, ДІАГНОСТИКА ТА ЗАХОДИ БОРОТЬБИ
(методичні рекомендації)**

В авторській редакції

Підписано до друку 12.02.2014 р. Формат 60x84 1/16
Папір друк. №2. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 1.6
Тираж 100 прим. Зам. №43

Видавець: ПП «Салон Софт»
Україна, м. Черкаси, вул. Котовського, 73
Тел.: (0472) 328-348
E-mail: soft_ckreklama@mail.ru